

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, ל' חשוון תשפ"ה

מסכת בבא בתרא קנ"ט-קס"ה ♦ נגעים י', ג' - י', ז'

גליון מס' 1332

השבוע בגליון

♦ "גט" - מי נתן את הכינוי ומדוע
♦ חתול על קברו של המהר"ם מפאדובה

♦ לשבח בן אדם - מתן, איך וכיצד
♦ קונה נכבד, ספר זה אינו מוגה כלל

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

מידותיו התרומיות של גדול בתורה

היה זה בשנת תש"ז.

שלטון הבריטים בארץ ישראל עמד על כרעי תרנגולת, ובסוף דרכם הכבידו הללו את עולם על תושבי ארץ ישראל. עוצר לילי היה דבר של מה בכך, שהוטל על תושבי ירושלים חדשים לבקרים, ללא כל עילה מיוחדת. באותן שנים שכן בירושלים הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, בעל ספר "אבן האזל".

תלמידיו ומקורביו הרבים של הגאון ידעו כי דבר לא ימנע בעדו להבין קטע קשה בדברי הרמב"ם, או סוגיה סבוכה אליה נקלע. כך באחד הלילות שבהם הוטל עוצר כללי על תושבי העיר, ישב ר' איסר זלמן בביתו ועיין ברמב"ם, ומשנתקל בקושיה חמורה, לבש את מעילו העליון ויצא את

דף קס"א/גט פשוט

"גט" - מי נתן את הכינוי ומדוע

פרקנו, העוסק בדיני שטרות וגיטין ובדקדוקי כתיבתם, נקרא "גט פשוט". אף על פי שלרוב הכינוי "גט" נועד לציין שטר כריתות, מבהירים הרשב"ם ובעלי התוספות (ד"ה גט פשוט) בסוגייתנו, כי כל שטר חוב נקרא "גט".

יש מהראשונים שכתבו, כי פירוש המילה "גט" הוא שטר, אלא שבני אדם התרגלו לכנות בשם זה רק את שטר הכריתות של האשה (רש"י גיטין סה"ב ד"ה כתבו). בעל שלטי גיבורים (תחילת גיטין) מציין כי הטעם לכך הוא על פי המסופר בירושלמי על אבן הנמצאת בכרכי הים ו"גטא" שמה, על שם שמגרשת את כל חברותיה.

לדעת ראשונים אחרים השם "גט" מיוחד בעיקרו לשטר כריתות הניתן על ידי הבעל לאשתו. יש שפירשו כי שטר הכריתות נתכנה כן על שם שיש לכתוב את הגט ב"ב שורות כמניין המילה **גט** (תוי"ט ריש גיטין בשם התשבי ועיי"ש שדחה את דבריו כמש"כ התוס' וכתב שלשון "גט" הוא בארמית וכתרגומו של אונקלוס "ספר כריתות - גט פיטורין"). המהר"ט אלגזי (קהלת יעקב לשון חכמים אות קס"ג) נותן טעם נאה לכך שהמילה גט נבחרה ככינוי לשטר כריתות, כי האותיות ג' וט' אינן מופיעות בתנ"ך כשהן סמוכות זו לזו! אין, אפוא, מילה מתאימה יותר לסמל את הפירוד הנעשה על ידי שטר הכריתות, מאשר המילה גט.

הגאון רבי חיים קנייבסקי זצ"ל מוצא לנכון לחבר שני הסברים אלו למקשה אחת. תחילה, הוא מעיר, כי הוא בדק ומצא - שנים רבות לפני המצאת המחשבוני - צירופי אותיות נוספים שאינם מופיעים בתנ"ך, והם: ג-ק, ז-ט, ז-צ, ס-צ. מדוע אם כן נבחר צירוף האותיות ג' ט' כדי להרכיב

לעילוי נשמת

הר"ר **אהרון ברמן** ז"ל ב"ר יעקב הלוי ז"ל

נלב"ע ה' בכסלו תשמ"ג **תנצב"ה**

הונצח ע"י ידידו מר **יעקב (ז'ק) ברמן** ומשפ' שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **דב פרשן** ז"ל

ב"ר אברהם ז"ל

נלב"ע ש"ק ב' בכסלו תשנ"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידו

הר"ר **שמחה רשף** ומשפחתו שיחיו - גבעתיים

צעילוי נשמת

הר"ר **ירמיהו הלר** ז"ל

בן הרב דב ז"ל נלב"ע ב' כסלו תשנ"ה

וזוגתו מרת **טמה הלר** ע"ה

ב"ר שלמה יוסף מנקר ז"ל נלב"ע י"ח כסלו תשנ"א

תנצב"ה

הונצחו ע"י

משפחת **הלר דוד** שיחיו גבעת שמואל

צעילוי נשמת

מרת **דבורה בוטנויזר** ע"ה

ב"ר יששכר אליהו ז"ל נלב"ע כ"ט בחשוון תש"ן

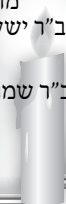
ומרת **עליזה פלס** ע"ה

ב"ר שמחה (סאלי) ז"ל נלב"ע כ"ו בחשוון תשל"ג

תנצב"ה

הונצחו ע"י ידידו ער"ד

הר"ר **ערן פלס** ומשפ' שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת

מרת **שרה הניה פודהורצר** ע"ה בת הר"ר יוסף צבי הלוי ז"ל

נלב"ע ג' כסלו תשע"ו **תנצב"ה**

הונצחה ע"י ידידו בני המשפחה שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

את המילה הבאה לסמל את שטר הכריתות? אין זאת, אלא שביקשו לבחור מילה המסמלת את שני הדברים יחדיו, הן את י"ב השורות אשר יש לכתוב בשטר הכריתות, והן את הפירוד שיוצר שטר זה בין בעל לאשתו, ולכן בחרו את המילה גט! (טעמא דקרא פרשת כי תצא).

אגב, נציין לגבי כתיבת י"ב שורות בגט, כי הרמ"א (שולחן ערוך אבה"ע סי' קכ"ה סעי' י"ב) מכשיר גט שלא נכתב ב"ב שורות כנדרש, לפחות במקום אשר מסיבה כל שהיא אין אפשרות לחזור ולכתוב גט נוסף, או כאשר מעשה הגירושין הסתיים (בית שמואל שם ס"ק י"ט). לדעת הרשב"א יש להכשיר את הגט לגמרי, והוכחתו מן הנאמר במשנה (גיטין פ"ב מ"ג) שאפשר לכתוב גט על עלה של זית. ברור לכל, כי בגט זה אין מקום ל - 12 שורות... (שו"ת הרשב"א ח"א סי' אלף ר"כ, ועיי' בביאור הגר"א שם ס"ק י"ד).

דף קסא/ב רב צייר כוורא

חתול על קברו של המהר"ם מפאדובה

בשנת תשמ"ט ביקר יהודי בשם ר' חיים א. בעיר פאדובה שבאיטליה. בבואו לעיר זו עלה ר' חיים על קברו של המהר"ם מפאדובה ושל בנו, ולתדהמתו הרבה הוא גילה ציור של חתול על מצבתו! מיד, יצר ר' חיים קשר עם רב העיר אשר פתח לפניו חוברת בכתב איטלקי העוסקת ב"משפחת קאצנעלנבויוגן", הלא היא משפחתו של המהר"ם מפאדובה, ובחוברת זו מסופר, כי חותמם של בני משפחה זו היה חתול. אכן, בשפת האידיש החתול מכונה "קאץ" ולא מן הנמנע כי זהו המקור לשם משפחתם - קאצנעלנבויוגן - בתרגום חופשי לעברית: "מרפקו של החתול".

המעשה כולו הובא לידיעת הגאון רבי מנשה קליין זצ"ל (שו"ת משנה הלכות חלק י"ג סי' קכ"ד), אשר כתב, כי לדעתו יש להותיר את המצבות על כנו, מאחר שמסתבר כי זו היתה צורתן מימים ימימה. הגאון הפנה את ר' חיים אל דברי סוגייתנו, בה מסופר, כי היו שחתמו את שמם על ידי ציור צורה מסויימת, כגון, רבי חנינא צייר ענף דקל, רב צייר צורת דג ורבה בר הונא צייר תורן של ספינה. הגר"מ קליין זצ"ל הסביר, כי בזמנם לא נהגו לכנות אנשים בשמות משפחה, וכל אדם נקרא בשם שניתן לו בעת לידתו. לפיכך, כל אדם בחר לעצמו ציור או צורה כחותמת והיא ייחדה אותו, והכל ידעו כי הוא החותם.

הגאון מציין, כי מנהג זה התפתח בעקבות דברי סוגייתנו ש"לא חציף אינש לשווייה לשמיה דאבוה סימנא". היינו, מאחר שהחתימה נועדה לזהות את החותם, לפיכך, אדם בעל שם נפוץ, כגון, יהודה, לא היה חותם את שמו, שהרי הוא אינו כה מוכר עד שהכל יידעו שהכוונה ליהודה מסויים. אמנם, היתה אפשרות שאדם יזהה את עצמו על ידי שיחתום את שמו של אביו שהוא כבר מוכר יותר לציבור, אך מאחר שאין זה מכבודו של האב להשתמש בשמו לצורך חתימה וזיהוי, אימץ כל אחד לעצמו ציור או צורה אשר בה הוא היה חותם. לפיכך, מסיים הגר"מ קליין זצ"ל, מסתבר שבעת פטירתו של המהר"ם מפאדובה ציירו חתול על קברו, משום שבצורה זו הוא השתמש כל ימיו לחתימה. אמנם, בנו יכול היה לכתוב על גבי המצבה "כאן נטמן רבי מאיר חתול", אך אין זה מכובד וראוי, ולפיכך, הוא חקק צורת חתול על מצבתו, וכך גם נהגו עמו בניו אחריו. כחלוף שנים, כאשר משפחות כונו לפי שמות משפחה, אימצו בני משפחתו את השם "קאצנעלנבויוגן" לזכר חתימת החתול של ראש משפחתם הדגול [יש לציין כי השערות של הגר"מ קליין זצ"ל, אינה עולה בקנה אחד עם המקובל כי מהר"ם נקרא באיטליה "קצלביוגן" על שם עיר הולדתו ממנה הגיע. גם בנו נקרא כך, אך נכדו הדגול, ר' שאול, שנשלח ללמוד תורה בפולין, ושם נשא לאשה את בת הפרנס והמנהיג של בריסק דליטא ונשאר לגור שם, שוב לא נקרא בשם "קצנלנבויוגן" אלא "וואהל", על שם האגדה המפורסמת אודות בחירתו ליום אחד כמלך על מדינת פולין. "וואהל" - בחירה].

הזכרת שם האב בכתיבה: כאמור, סוגייתנו מתייחסת לחתימת שם האב בלבד, היינו, שאדם בשם 'חיים' לא יחתום את שם אביו 'יהודה' כסימן לזיהוי. מלבד זאת, כידוע, משום כבוד האב, אסור לאדם לקרוא לאביו בשמו (רמב"ם הל' תלמוד תורה פ"ד הל' ג'), אלא שדנו הפוסקים אם כתיבת שם האב בתוספת תואר כבוד מותרת, מאחר שאין בכך זלזול בכבוד האב.

הים של שלמה (קידושין פ"א סי' ס"ה) מציין את דברי הפוסקים שהוכיחו מרבי יעקב בעל הטורים שמותר לנהוג כן, שהרי הוא כתב פעמים רבות: **"אדוני אבי הרא"ש"**. הרי לנו, כי על ידי הקדמת תואר כבוד לשם האב, מותר לכתוב את שמו. אלא, שהים של שלמה דחה את ראייתם, שהרי בעל הטורים אינו מציין את שמו המלא של אביו, כי אם את ראשי התיבות של שמו, ולא עוד אלא ששם זה - הרא"ש - גם מתפרש כביטוי לכך, שאביו משמש כראש לכל שבטי ישראל [עיי' בפוסקים שדנו אם הים של שלמה דחה את הראיה אך הוא מסכים עם גוף ההלכה, ועיין שדי חמד מערכה כ' כלל ק"ד ושו"ת

ביתו. עוצר, או לא עוצר, רבי איסר זלמן צריך להבין את דברי הרמב"ם.

באישון ליל צעד הגאון ברחובותיה השוממים של ירושלים, לעבר ביתו של אחד מקרובי משפחתו, אברך תלמיד חכם, אשר רבי איסר זלמן נהנה להשתעשע עמו בחכמת התורה. בני ביתו של אותו תלמיד חכם נחרדו מעט לשמע הדפיקות על דלתם בעיצומו של העוצר. תדהמתם אף גברה שבעתיים, כאשר נגלה לעיניהם קרובם הגאון, כשהוא טרווד ועסוק. תוך זמן קצר התברר להם, כי הגאון נתקל ברמב"ם קשה להבנה. הם לא היו זקוקים להסברים נוספים.

שעה ארוכה ישבו רבי איסר זלמן וקרובו, כשהם עוסקים בדברי הרמב"ם, ולאחר עיון עמוק העלה קרובו של הגאון סברה יפה, שהיה בה כדי להפיס את דעתו של רבי איסר זלמן ולהקהות את עצמת הקושיה על דברי הרמב"ם. שמח וטוב לב נפרד הגאון מבני הבית ויצא אל ביתו.

שנים ארוכות שחו קרוביו של הגאון בסיפור זה, שהעיד על השתוקקותו העצומה של רבי איסר זלמן ללימוד התורה, ועל אהבתו אליה שאינה יודעת גבולות ומיצרים.

לאחר תקופה ארוכה נודע להם חלקו השני של המעשה, שהדהימם בכפליים.

התברר, כי באותו יום אחר הצהריים, פגש בעל בית הדפוס את רבי איסר זלמן ובישר לו, כי בימים הקרובים הוא עומד להדפיס את ספרו "אבן האזל". היתה זו בשורה משמחת עבור הגאון שציפה כי כתביו יועלו עלי ספר.

אותו לילה עיין הגאון בכתב היד של חידושי תורתו, והגיהם בפעם האחרונה לפני מסירתם למדפיס. לפתע חש הגאון כי דבר מה אינו מתיישב לו כראוי. הוא שב ועלעל בין הדפים, ולאחר שעה קלה החליט במחשבתו, כי כתב יד זה אינו ראוי לצאת לאור עולם במצבו הנוכחי.

לא. רבי איסר זלמן לא גילה טעות חמורה כל שהיא בחידושים ובביאורים שכתב. הוא גילה

מצטרפים לאלפי הלומדים קטני גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות חוכים בסיפוק רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד *3029 עכשיו*

חודש ראשון התנסות חינם

אגרות משה יו"ד ח"א סי' קל"ג.

הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שם) מעיר, כי אמנם בעל הטור נהג לכתוב את שם אביו הרא"ש בראשי תיבות, אך כאשר נבדוק כיצד כתב הרא"ש בעצמו את שם אביו, נמצא, כי פעמים רבות הוא כתב "אשר בן יחיאל". כך גם הרמב"ם, שכתב במספר מקומות "אני משה בן מימון" וראשונים נוספים. לפיכך, מסיק הגר"מ פיינשטיין זצ"ל, כי אין איסור לכתוב את שם האב, וכל שכן אם מזכירים את שמו בתוספת תואר כבוד.

אמנם, בשו"ת דברי חיים (ח"ב השמטות סי' מ"ג) מציין כי אינו מבין כלל על מה הנידון. שכן, אמנם אסור לאדם לחתום בשמו של אביו בלבד מבלי לציין את שמו שלו, אך ודאי רשאי אדם לכתוב "אני יוסף בן יעקב", שהרי אינו משייך לעצמו את שם אביו, אלא כותב שהוא בנו.

הבן יקיר לי אפרים: ונסיים במנהגו של רבינו ברוך ב"ר שמואל ממגנצא, בעל ספר החכמה, אשר כיבד את רבו ר' אפרים ב"ר יצחק מרגנשבורג באופן מופלג, ומעולם לא כינהו בשמו, רבינו אפרים, אלא "רבינו יקיר", על שם הפסוק (ירמיה לא/ט) "הבן יקיר לי אפרים" (ראה שו"ת מהרי"ל סי' פ"ו ובחי"ד א"א שם הגדולים תוספת פליטת סופרים - מערכת ש).

דף קסד/ב כלך מלשון הרע הזה

לשבח בן אדם - מתי, איך וכיצד

בסוגיינתנו מסופר שרבי גער פעמיים ברבי שמעון בנו. תחילה, רבי אחז בידו גט כריתות ומשנוכח שהגט אינו לרוחו, הוא העיר על כך לבנו, שהשיב לו "לאו אנא כתבתיה, ר' יהודה חייטא כתביה". גער בו רבי, והעיר לו שהיה לו לומר שלא הוא כתבו, מבלי לציין מי כתבו. לאחר מכן, אחז רבי ספר תהילים בידיו, ואמר: "כמה מיושר כתב זה", הפעם ציין בנו את ר' יהודה חייטא לשבח וסיפר, כי הוא בעל הכתב הנאה. אולם, גם הפעם גער בו אביו, משום דברי רב דימי אחוה דרב ספרא, ש"לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו, שמתוך טובתו בא לידי רעתו".

המעין בדברי הרמב"ם (הל' דעות פ"ז הל' ד') מוצא עצמו תמה, שכן, הרמב"ם כותב: "וכל המספר בטובת חבירו בפני שונאיו הרי זה אבק לשון הרע, שזה גורם להם שיספרו בגנותו". לכאורה, מדבריו אלו משמע, שאין איסור לספר בשבח הזולת אלא בפני שונאיו שעלולים לספר בגנותו כתוצאה מדבריו. מדוע אם כן, גער רבי בבנו כאשר הלה שיבח בפניו את ר' יהודה חייטא. התשובה לכך טמונה בפירוש המשניות לרמב"ם (אבות שם) המפרש, כי רבי גער בבנו משום שהוא שיבחו ברבים, והיה עליו לחשוש שמא אחד מן הציבור אינו מחבב את ר' יהודה חייטא, ומתוך כך יבוא לספר בגנותו.

הרשב"ם (ד"ה בא לידי רעתו) ורבינו גרשום מבארים, שאסור להרבות בשבחו של הזולת, שכן, יש לחשוש שמא מתוך רוב דברי השבח עלולים השומעים לומר, כי אכן, פלוני אדם הגון הוא, אבל... (חפץ חיים כלל ט' א'). על ביאור זה הקשו ה"מגן אברהם" והמהרש"א, מדוע גער רבי בבנו, הרי רבי שמעון לא האריך בשבחו של ר' יהודה חייטא. בעל הפירוש זרע חיים על החפץ חיים (כלל ט') כותב, שיתכן שכאשר רבי הקדוש שיבח את כתב ספר התהילים שבידיו, נחשב הדבר לשבח גדול ומרובה, ולפיכך, אסור היה על בנו לומר של מי כתב זה שמא יביא הדבר לידי גנותו [ועיי' שנסאר עדין בצ"ע].

הרש"ש (שם) כותב, כי יתכן שלאחר שנודע לרבי יהודה הנשיא כי הגט שאינו לרוחו נכתב על ידי ר' יהודה חייטא, שוב אין לומר דברי שבח על ר' יהודה חייטא בפניו. המהרש"א מציין גם הוא, כי יתכן שבשעה שרבי החזיק בידיו את ספר התהילים, לא היה ראוי להזכיר בפניו כי הוא נכתב על ידי ר' יהודה חייטא, מאחר שבאותה שעה הוא נזכר שר' יהודה חייטא גם כתב את הגט שאינו לרוחו, ונמצא שגנות היה לו בכך ששיבחוהו.

להלכה, כתב החפץ חיים (שם) שיש להחמיר כשני פירושי הראשונים.

במשנה במסכת אבות (פרק ב' משנה ח') מסופר שרבן יוחנן בן זכאי שיבח את תלמידיו באופן מופלג. בעל ההגהות מימוניות (על הרמב"ם שם) תמה על כך, שהרי אסור לאדם לשבח את זולתו בשבחים כה רבים. אולם, מדברי רבינו יונה (שערי תשובה שער שלישי אות רכ"ו) נמצאנו למדים, כי "אדם אשר כבר הוחזק לבני עמו ונודע אשר הוא אדם כשר ולא תמצא בו רעה ואשמה, גם על פני שונא ומקנא יש לשבחו, כי לא יוכל לגנותו" (הובא בחפץ חיים שם סי' ב'). יתכן, שלפיכך לא נמנע רבן יוחנן בן זכאי לשבח את תלמידיו.

מן הראוי לחתום מאמר זה בציטוט דברי המאירי בסוגיינתנו, המייעץ: "וצריך להזהר בעניינים אלו הרבה, מפני שהם דברים המצויים להכשל בהם, עד כמעט שאין אדם נמלט מהם".

דבר אחר לחלוטין. בסקרו את הדפים הוא הבחין, כי בין דבריו מוזכר שם של שני גיסים, תלמידי חכמים שהיו ממקורביו, שהעלו בפניו סברות יפות, ואילו גיסם השלישי, תלמיד חכם גם הוא, אינו מוזכר כלל. היה לא תהיה, החליט הגאון, שחשש כי אי הזכרת שמו של תלמיד חכם זה, בעוד ששם של גיסו מתנוסס בספרו, תהווה פגיעה מסויימת בכבודו. עוד באותו לילה, בעיצומו של העוצר, יצא הגאון אל ביתו של הגיס השלישי, הקשה בפניו קושיה חמורה על דברי הרמב"ם, דן עמו בעניין, ומשהעלה הלה סברה יפה, נחה דעתו של הגאון, אשר אץ רץ לביתו והוסיף מאמר נוסף לכתב היד, אשר בו מוזכר הגיס השלישי!!! לאורם נלך. לאורם של גדולי התורה שמהנהגתם אנו למדים, כי התורה נוסכת בלומדיה עדינות נפש, שאין ניתן לרוכשה בשום דרך אחרת. מן הראוי לסיים בדברי בעל "ארחות צדיקים" הכותב בהקדמה לספרו: "לכן יש להודיע לכל... וכשאין בידך מידות טובות - אין בידך תורה ומצוות, כי כל התורה תלויה בתיקון המידות...". יהי רצון, שזוכה ללמוד בתורת ה' מתוך נחת והרחבה, ותהא התורה לנו סם חיים המרווה את שותיו ומנחלים עולמות נצח.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: תד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף קסד/א דלמא מזיין וכתב

העץ המזויף

רבי אהרן קוטלר זצ"ל, ראש ישיבת לייקווד, היה זהיר ביותר במידת האמת. פעם הראוהו ציור פרסומי של הישיבה, כולל האילנות שניטעו סביבה.

ספר רבי אהרן ומצא, כי בציור שלושה עצים תחת שניים שהיו באמת. נחרד רבי אהרן ופסל את הציור.

"זיוף הוא זה", אמר, "והתורה היא תורת אמת, וכל הדרכים לקיומה עליהם לבוא על ידי אמת בלבד..."

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

"... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
מנן שר התורה מנן ראש הישיבה הגר"ג ארלשטיין שליט"א
הובא בחפץ חיים שם סי' ב'.

להתנסות חינם התקשר עכשיו: *3764

דף קסה/א רוב בגזל

קונה נכבד, ספר זה אינו מוגה כלל

"רוב בגזל!" עדות עגומה זו אומר בגמרתנו רב יהודה בשם רב, וכהסברו של הרשב"ם (ד"ה רוב בגזל), כוונתו היא לכך שרוב בני האדם מורים היתר לעצמם בשעה שהם מנהלים משא ומתן מסחרי, למנוע מחבריהם רוח הראוי להגיע לידיהם. הוי אומר, רמאות, גניבת דעת ותככים בענייני ממונות, בכלל גזל המה. עוון הגזל כה חמור הוא, עד שברגע הנשגב ביותר בשנה, טרם נעילת שערי רחמים בשלהי יום הכיפורים, כשעינינו נשואות למרום אנו זועקים: "למען נחדל מעושק ידינו".

בספרו שפת תמים (פ"ג), הוכיח רבינו ישראל מאיר הכהן זצ"ל, כי גם הגורם לגזל נחשב כמי שגזל. ואכן, החפץ חיים שהיה נאה דורש ונאה מקיים, נודע בזהירותו המופלגת מן הגזל ומסעיפיו, וזהירות זו נודעה בהתנהגותו בענייני ספריו.

כאשר החפץ חיים הדפיס את חיבורו משנה ברורה, הוא ישב בוורשא בירת פולין, ובכל יום ויום נכנס לבית הדפוס כדי לוודא שלא יצאו לשוק עמודים מטושטשים או פגומים. לשם כך הוא ביטל מלימודו מספר חודשים, ולאחר מכן הוא סמך על בדיקת בנו. כאשר נודע לו, כי למרות ההשגחה המרובה נמכר עותק מספרו שהכיל מספר עמודים משובשים, הוא הריץ מכתב חריף לבנו לאמר: "מה עשית לי בני? כל ימי דאגתי להנצל מאבק גזל, אבל בגזל גמור לא עלה על דעתי שאכשל, ועל ידך נפלתי בפח של גזל גמור!" מיד ציווה החפץ חיים להדפיס מחדש את העמודים המשובשים ולפרסם בעיתונות, כי כל מי שרכש מהדורה פגומה יודיענו על כך ויקבל בדואר את העמודים המתוקנים (מכתבי החפץ חיים עמ' 30).

לא ידע החפץ חיים רוגע לנפשו, עד אשר שכר מגיהים מיוחדים, שיסרוקו כל דף ודף מספריו המודפסים, ובתום עבודתם יציינו על הדף הראשון "מוגה" (החפץ חיים ופעליו, ח"א פ' ל"ב). עד היום ניתן לראות ספרים מתקופת החפץ חיים בעלי ציון זה.

בעיית השיבושים בהדפסות גם הטרידה את מנוחתם של גדולי תורה אחרים. כך אנו מוצאים בעמוד השער של הספר לב אליהו, אשר יצא לאור על ידי תלמידי הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל, ובראשם המגיד הירושלמי רבי שלום מרדכי הכהן שבדרון זצ"ל, את ההודעה הבאה: "קונה נכבד, הספר הזה אינו מוגה, ואינני מקבל עליו שום אחריות - המו"ל".

אין בידינו ידיעה ברורה, עד מה היתה חמורה הטעות שנתגלתה על ידי החפץ חיים במהדורה שהוציא לאור. אולם, ממכתבו של ה'סטייפלער' זצ"ל אנו למדים, כי מכירת ספר הכולל טעויות קטנות אשר אינן פוגמות ביכולתו של הקורא לפענח את הכתוב, אינה נחשבת לגזל. זאת, מאחר שכל הרוכש ספר יודע כי מלאכת ההדפסה מורכבת היא, ועלולים לחול שיבושים מסויימים. לדעתו, ספר שאינו חסר עמודים שלמים, ניתן למכירה גם אם נפלו בו פגמים. לפיכך, כאשר הוא גילה כי במהדורה שלמה מספרו קהילות יעקב, נמחקו האותיות האחרונות של אחד העמודים, הוא לא חשש להמשיך ולמכור מהדורה זו, במיוחד לאחר שהעדר אותן אותיות לא מנע את הבנת הנקרא (קריינא דאגירתא ח"א עמ' שני"א). כמובן, שהדבר אמור לגבי אדם שמוציא ספר חדש לאור, אך אין אדם רשאי למכור סידורים פגומים, שהרי בשוק גם ישנם סידורים טובים שעברו הגהות מדוקדות והכל יודעים שאין בהם טעויות.

האמור לעיל, הוא טיפה מן הים בנושא רחב זה. בגמרא (ברכות ו/א) מבואר, כי מי שאינו מחזיר שלום לחבירו שהקדים לו שלום, נקרא גזלן. מכאן יש להבין, כי גם נטילות מסוג זה נחשבות כגזל (ספר ממון כשר). על רבי אלעזר שולביץ זצ"ל, ראש ישיבת לומז'א מסופר, כי עמד פעם להתפלל שמונה עשרה בפתח בית כנסת, ורבי ישראל מסלנט, שעמד במקום סמוך, ניגש אליו ולחש באוזניו תוך כדי תפילתו: "גזלן! גזלן! הלוא בית הכנסת מלא מפה לפה, והנך גוזל את אוירם של המתפללים!"... רבי אלעזר שולביץ הפסיק את תפילתו ועבר למקום אחר (לב אליהו, בראשית). בדומה לכך, אבל בכיוון הפוך, מסופר על הגאון מוילנא זצ"ל, שהקפיד להגיף את דלת בית המרחץ מיד עם כניסתו למקום, מחשש ל"גזילת" האויר החם בעת פתיחת הדלת... (תוספת מעשה רב ס"ק כ"ט). לדעת החפץ חיים, אף הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו, שעליו נאמר בגמרא (ברכות שם) שהוא "עובר בחמשה קולות", הכוונה היא לחשש גזל! (מכתבי חפץ חיים בסוף הספר עמ' מ"ו).

הראשון מלכתנו: רב האונת

בלימוד מסורי הוזהר מתגלה האור וזוכים לחזות בנועם ה' עין בעין

הדף היומי

האונת

התנא

התנא

התנא

הראשון מלכתנו: רב האונת

בלימוד מסורי הוזהר מתגלה האור וזוכים לחזות בנועם ה' עין בעין

הראשון מלכתנו: רב האונת

בלימוד מסורי הוזהר מתגלה האור וזוכים לחזות בנועם ה' עין בעין

הראשון מלכתנו: רב האונת

בלימוד מסורי הוזהר מתגלה האור וזוכים לחזות בנועם ה' עין בעין

הראשון מלכתנו: רב האונת

בלימוד מסורי הוזהר מתגלה האור וזוכים לחזות בנועם ה' עין בעין

הראשון מלכתנו: רב האונת

בלימוד מסורי הוזהר מתגלה האור וזוכים לחזות בנועם ה' עין בעין

הראשון מלכתנו: רב האונת

בלימוד מסורי הוזהר מתגלה האור וזוכים לחזות בנועם ה' עין בעין

הראשון מלכתנו: רב האונת

בלימוד מסורי הוזהר מתגלה האור וזוכים לחזות בנועם ה' עין בעין

הראשון מלכתנו: רב האונת

בלימוד מסורי הוזהר מתגלה האור וזוכים לחזות בנועם ה' עין בעין

הראשון מלכתנו: רב האונת

בלימוד מסורי הוזהר מתגלה האור וזוכים לחזות בנועם ה' עין בעין

הראשון מלכתנו: רב האונת

בלימוד מסורי הוזהר מתגלה האור וזוכים לחזות בנועם ה' עין בעין

הראשון מלכתנו: רב האונת

בלימוד מסורי הוזהר מתגלה האור וזוכים לחזות בנועם ה' עין בעין

הראשון מלכתנו: רב האונת

בלימוד מסורי הוזהר מתגלה האור וזוכים לחזות בנועם ה' עין בעין

הראשון מלכתנו: רב האונת

בלימוד מסורי הוזהר מתגלה האור וזוכים לחזות בנועם ה' עין בעין

